

AZ ÉBREDŐ MAGYAROK EGYESÜLETE (ÉME) MŰKÖDÉSE 1918–1920

ABSTRACT: (The history of the ÉME, the Union of the Waking Hungarians, between 1918 and 1920) The author presents the history and functioning of a little known political organization, the extreme right ÉME, in its early period. We get acquainted with its foundation, with the leaders and the basic principles. The charter of the union was passed on the general assembly on January 6th, 1919, in Budapest, and it totally determined the predominancy of the central will. It regulated the functioning of a strong, disciplined, courageous and easily mobilizable organization.

The activity of the ÉME can be divided into two periods: the first is the time of the revolutions, and the second is the early period of the counter-revolution. The study surveys the chosen topic in relation to the nation-wide historic events.

A forradalmak leverését követő hónapokban a polgári alkotmányosság leglényegesebb szervei – így a törvényhozó hatalom és az államfő – hiányoztak az állami életből. A hatalom új birtokosai háttérbe szorítva a polgári szabadságjogokat, véres bosszúhadjáratot indítottak elsősorban a Tanácsköztársaság tisztségviselői ellen, de a terrornak sokszor politikailag teljesen indifferens személyek is áldozatul estek. Az egymást felváltó kormányokat -- melyek alkalmi kompromisszumok vagy puccsok révén alakultak – csak a várható új területi elrendezés elleni tiltakozás, a keresztény és nemzeti jelszavak, valamint ezek sajátos értelmezése kapcsolta össze. A kormányzáshoz szükséges hatalommal nem rendelkeztek, hatáskörük rendkívül szűk területre terjedt ki, mivel a Duna–Tisza Közét, valamint a Dunántúlt kézben tartó Horthy vezette nemzeti hadsereg a kormány rendeleteit saját szájíze szerint értelmezte és hajtotta végre. A Friedrich-kormány első lépéseként még 1919. augusztus 19-én – az antant misszió jóváhagyásával – bevezette a statáriumot. E rendelet utasította az ügyészeket és bírákat, hogy a gyanúsítottakkal szemben alakoszerű nyomozati eljárásnak helye nincs, és ha a vádlottat halálra ítélték, s kegyelemre nem ajánlották, úgy azonnal ki kell végezni. A véstörvényszékek 18.431 ügyben hoztak elmarasztaló ítéletet.¹ Az új hatalom a forradalomért részben a nemzetietlennek ítélt munkásosztályt, részben az idegennek tekintett zsidóságot tette felelőssé. Az antiszemita propaganda hivatalos szintre emelkedett, a zsidóság el-

leni társadalmi akcióig és állampolgári jogaiknak törvény által való korlátozásáig jutott el.

A Horthy vezette tisztí különítmények útjait mindenütt akasztófák és tömegsírok jelezték. Ezek a különítmények tetszetős keresztény, nemzeti jelszavakkal alakultak, a hangoztatott hazafias eszmék helyett azonban minden becsületes ember által elítélt pogromokat hajtottak végre, a Tiszától a Balatonig, Siófoktól a Bakonyig, Budapesttől Orgoványig. A különítmények gyilkosságai nyomán keletkezett felháborodás olyan méreteket öltött, hogy Friedrich István miniszterelnök 1919. augusztus 23-án a hadügyminiszterhez írt levelében kénytelen volt a fehérgárdisták gyilkosságait a közrend elleni merényletnek nevezhető káros cselekedetté nyilvánítani, hangsúlyozva, hogy a megtorlás nem a hadsereg dolga, erre megvannak az államnak a megfelelő törvényes szervei. A terror ellen felszóltak olyan polgári politikusok is, mint Vázsonyi Vilmos, a Központi Demokrata Párt vezére: "Vidéken izzó a hangulat a szocialisták és zsidók ellen. Rettenetes megtorlás indult meg a kommunisták ellen, tombol az antiszemitizmus: Enying-Lepsény-Szent-György--Kenese községekből kiűzték a zsidó lakosságot. Folyik az Ébredő Magyarok izgatása." A Svájcban gyógykezelésen lévő feleségének is beszámol a magyarországi eseményekről 1919 szeptemberében: "Borzalmas dolgok történnek Magyarországon, borzadály és pokol melynek csak a színe változott. Az emberek nem dolgoznak, csak nyüzsögnek és veszekednek. Az emberek leromlottak, és az ország újra kalandorok kezébe került. Fegyveresek rabolnak, zsarolnak, az úzerkedés ellenőrzésének ürügyén irodákba, boltokba hatolnak be, ellenőrizve az élelmiszerek felhasználását, és rekvirálnak."² Károlyi Mihály bécsi emigrációjában írja a fehérterrorról: "Legnagyobb csalást és istenkáromlást a kereszténység jelszavával üzték. A kereszténység, mint a vörös terror ellentéte került műsorra, de a felebaráti szeretet, bűnbocsánat helyett a bosszú tombol, a szegények és védtelenek felemelése helyett éhenhalásra vagy internálásra kárhóztatják őket. Reneszánsz van ezen a téren, de reneszánsza a keresztényüldözésnek zsidó pogromok formájában, reneszánsza a spanyol inkvizíciónak."³

Gróf Apponyi Albert – aki Párizsban a magyar békedelegáció vezetője volt – a kormányhoz írt levelében tiltakozik az egyéni terror ellen, aggasztja annak külföldi visszhangja, melynek hatására "az elcsatolandó területeken a hangulat ellenünk fordult, azokon a helyeken, ahol a magyar békedelegáció népszavazást javasolt. Kérem a kormányt, hasson oda, hogy a törvény uralma az egész vonalon mielőbb helyreálljon. Meg lehet érteni az elkeseredést, de tegye félre a bosszúállást mindenki, mert ezzel óriási nagy nemzeti érdekeket kockáztat."⁴ A magyarországi fehérterror bojkottálására hívta fel a nemzetközi munkásosztály figyelmét a Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége "tagadjanak meg minden olyan munkát, amely

a fehér terror Magyarországnak közvetve, vagy közvetlenül javára szolgálna, e naptól kezdve egyetlen vonat sem haladhat át a magyar határon, egyetlen levél, távirat sem továbbítható, sem szén, sem nyersanyag, sem hajó nem juthat Magyarországra.”⁵ Felhívásában hasonló kéréssel fordul minden ország munkásosztályához a Kommunista Internacionálé II. világkongresszusa is.⁶ A nemzetközi szervezetek felhívására tiltakozó tüntetések zajlottak le a magyarországi fehérterror kegyetlenkedései ellen számos nyugateurópai ország fővárosában, így Rómában és Bécsben is.⁷ Horthy 1955-ben kiadott emlékiratában azt állítja, hogy a fővezérség egyetlen törvénytelen tett elkövetésére sem adott parancsot, de ezen időszak jellemzésére idézi Edgar von Schmidt-Pauly róla írt könyvéből "Ha a vezető a maga nagy célját el akarja érni, nem szabad holmi csekélység miatt leintenie előre rohamozó csapatát, melynek lendületét és áldozatkészségét minden helyzetben fenn kell tartania, vagy hatáskörüket túllépő tisztjeit mindjárt szigorúan megrendszabályoznia, sőt esetleg agyon is lövetnie. Ezzel ugyanis csak a lázadás veszélyét, vagy még annál is rosszabb következményeket idézne elő. Nagyon is puhaszívű ember semmiképpen sem alkalmas arra, hogy elvadult időkben katonákat vezessen. A földre rászabadult poklot még senki sem csendesítette le azzal, hogy angyalszárnyakkal legyezgette.”⁸ Ebben a helyzetben gombamódra szaporodnak a hatalmat védő kommunista- és zsidóellenes, faji alapon szerveződő egyesületek, szervezetek. Ezek között a katonai eredetű és felépítésű szervezetek vitték a vezető szerepet az élet minden területén. Ezen egyesületek tömegbázisát az első világháborút követően deklasszáldott nagybirtokos és nagytőkés osztályok tagjai, a különítmények tisztjei és tiszthelyettesei, az elcsatolt területekről ide özönlött, egzisztenciát veszített államhivatalnokok és értelmiségi származású egyetemi hallgatók adták. Az egyesületek tagjai között megtalálhatók azok a polgárok, kistisztviselők is, akiket hazafias jelszavakkal megtévesztve toboroztak, és azok is, akik felesküdvé a Tanácsköztársaságra a felelősségrevonástól való félelemből, egzisztenciaféltésből léptek be. A parasztok között végzett szervező munka viszont alig járt eredménnyel. A munkásság körében is csak az ÉME-nek sikerült embereket beszervezni az ellenforradalom első éveiben, tőkeellenes jelszavakkal, ami az ébredőknél is csak a zsidó kapitalisták ellen irányult. A legbefolyásosabb ellenforradalmi szervezetek voltak: Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME), Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) mindkettő katonai jellegű és felépítésű, Keresztény Nemzeti Liga, Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, Magyar Nemzeti Szövetség, Etelközi Szövetség, Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája (TEVÉL). Mozgalmukat a legszélsőségesebb konzervatívizmus nacionalizmus, sovinizmus, revansizmus és a fajvédelem alapján álló féktelen antiszemitizmus jellemezte.

A fenti szervezetek között is a legszélsőségesebben fajvédő a zsidógyűlölő egyesületek az Ébredő Magyarok Egyesülete volt, mely az őszirózsás forradalom győzelme után 1918. december 12-én alakult meg Budapesten. Az alakuló ülésen megválasztották az országos vezetőséget is. Az egyesület országos elnöke Szmrecsányi György dunántúli kormánybiztos lett. Az országos központi választmány és központi igazgatóság tagjai között találjuk Budavári Lászlót, Wolf Károlyt, Turchányi Albert Egont, a Hazánk című ébredő lap főszerkesztőjét, Ulain Ferenc ügyvédet, Héjjas Iván földbirtokost, Hir Györgyöt, Eckhardt Tibort, Benárd Ágostont, Szabó Józsefet, Adorján Gézát, Bajcsy-Zsilinszki Endrét, Herkely Tibort, Fodor Jánost, Sosánszki Mihályt, Borsodi Gyulát, Zákány Gyulát, Heller Istvánt, Kutkafalvi Miklóst, Friedrich Istvánt, Hegedűs Györgyöt, Macky Emilt, Weisz Konrádot, Pröhle Vilmost, Méhely Lajost, Horváth Gézát, Barczay Ferencet, Dániel Sándort, Fodor Gyulát, Lipovniczky Pált, Kukachovich Lajost, Mádl Gézát.⁹

Az ÉME a nemzetvédelmi intézmények között az első helyet foglalta el, vezetőit és tagjait megtaláljuk mind a kormányban, mind a helyi vezetésben. Példaként említem meg, hogy Benárd Ágoston a Simonyi Semadam- és a Teleki-kormányban is miniszter volt. Az ébredők látták el az egyetemi ifjúság különböző bajtársi szövetségeit, karhatalmi alakulatait fegyverekkel, egyéb felszerelésekkel. A pénzügyi kormánytámogatást is az ÉME-n keresztül kapták. Az egyesület igen jó kapcsolatot tartott fenn a Prónai-Héjjas-féle különítményekkel. Az ÉME 1919. január 6-án Budapesten megtartott országos közgyűlése elfogadta az egyesület első alapszabályát, melyet a magyar királyi belügyminiszter az év november 19-én hagyott jóvá. Az alapszabály az egyesület célját az alábbiakban rögzítette: a keresztény és magyar nemzeti közszellem felébresztése, a fajiság védelme mind közgazdasági, kulturális, mind társadalmi téren. Az egyesület célját erkölcsi eszközökkel törekszik elérni. Ezen alapszabály alapján az egyesület rendes tagja lehetett minden 18. életévét betöltött férfi vagy nő, aki a megfelelő tagdíjat befizette, és a tagfelvevő bizottság által rendes tagnak felvételre került. Rendkívüli tag lehetett minden 18. életévnél fiatalabb egyén, aki az egyesület célját felfogni képes, és kilátás van arra, hogy az azért folytatott küzdelemre nevelhető. A rendkívüli tagok az egyesületnek meghatározott külön helyiségeit látogathatták, és az ifjúsági bizottság gondos felügyelete alatt állottak. Az egyesületi tagság alapvető feltétele a keresztény származás és a fedhetetlen jellem volt. Az egyesületnek fentiekben túl voltak még alapító, tiszteletbeli, dísz- és klubtagjai. Minden rendes tag évi 24 korona, klubtag évi 120 korona, a rendkívüli tag évi 6 korona tagdíjat fizetett. Minden tag kötelezettsége három évre szólt, aki ezen idő leteltével az egyesületből ki akart lépni, tartozott kilépési szándékát három hónappal előbb a tagfelvevő bizottságnak írásban bejelenteni, ellenkező esetben további három évet vállalt. Az Egyesületbe való belépés igen

szabályozott volt, de körülményes volt a kilépés is. Azok az egyesületi tagok, akik a szabályszerű három év letelte előtt más helységbe költöztek, tartoztak lakóhelyükhöz legközelebb eső illetékes vidéki csoportnál megérkezésükről jelentést tenni, s kötelezettségeiket e vidéki csoportnál teljesíteni. Az alapszabály a tagok legfontosabb kötelezettségévé tette, hogy egymást az életnek minden körülményei között legodaadóbban támogassák akár egyesületi, akár magánügyekben. A rendkívüli tagság bevezetése az egyesület számára lehetővé tette a fiatalok szervezését és akciójukba való bekapcsolását is, egyben bizonyos mértékben ezen keresztül az utánpótlás is biztosított volt. Az egymás kötelező segítése viszont hallatlan lehetőséget adott az elhelyezkedéseknél, közigazgatási, bírói, rendőrségi eljárásoknál, megfoghatatlan, láthatatlan erőként mozgatta az eseményeket. Az alapszabály III. fejezete az egyesület vezető szerveivel foglalkozik: a közgyűlést a központi választmány minden év első negyedévében volt köteles összehívni, az időpontot és napirendet 15 nappal előbb kellett közzétenni. A közgyűlés hatáskörébe tartozott:

- a) Az évi jelentés, a számvizsgálók kiküldése, a megvizsgált évi számadás jóváhagyása, a felmentvény megadása és a költségelőirányzat megállapítása.
- b) A központi választmány határozatai ellen beadott fellebbezés fölötti határozat, ha a fellebbezés legkésőbb 15 nap alatt, de legalább nyolc nappal az évi rendes közgyűlés előtt beadatik.
- c) Az alapszabály esetleges módosítása.
- d) A tagok által tett indítványok feletti határozathozatal, ha legalább nyolc nappal a közgyűlés megtartása előtt írásban a központi választmányhoz beküldettek.

Személyes ügyekben titkos, minden más ügyben nyilvános volt a szavazás. Az alapszabály rendelkező része szerint a közgyűlés hatáskörébe tartozott az egyesület vezetőségének megválasztása, mely 40 tagú központi választmányt és 20 pótagot választott. Ezek a pótagok a központi választmány időközben megüresedett helyeire (betegség, kizárás, a tisztikarba jutás) kerültek. Megjegyzendő, hogy az összes tisztségviselők, bizottsági elnökök, kivéve ha megbízatásuk ideiglenes jellegű volt, központi választmányi tagsági joggal, a központi választmányi ülésen felszólalási és szavazati joggal bírtak. A központi választmány hatáskörébe tartozott az elnök, az alelnökök és az egész tisztikar megválasztása, valamint a szükségletnek megfelelő bizottságok megválasztása. A központi választmány hetente ülésezett, de (a szükségletnek megfelelően) rendkívüli üléseket is összehívhatott. Az elnök képviselte az egyesületet kifelé minden vonatkozásban. Ő volt a végrehajtója a központi választmány és közgyűlés határozatainak. Az alapszabály IV. fejezete a vidéki csoportoknak a központhoz való kapcsolatát határozta meg. Kimondta, hogy az egyesület vidéken vagy a saját maga által felállított vagy az illető helység lakosai által alakított helyi csoportokkal a legintenzívebb kapcsolatot tartsa fenn. A vidéki

csoportok 14 napon belül kötelesek voltak a tisztikaruk és választmányuk névsorát a központnak betérjeszteni és a központnak ugyancsak 14 napon belül megtett kívánságait, megjegyzéseit teljesíteni. A vidéki csoportok más programot, más célokat, mint a központ, nem tűzhetek ki. A vidéki csoportok működésükről minden hónap végén írásban vagy szóban kötelesek voltak a központnak jelentést adni.

Az országos központi választmány köteles volt a vidéki csoportoknak minden segítséget megadni a működésükhöz, és a mulasztásokat legszigorúbban megtorolni. A központi választmány minden év 3. negyedévében elnöki konferenciát volt köteles összehívni, melyen valamennyi vidéki csoport elnöke vagy helyettese részt vett, az 500 főnél több taggal rendelkező csoport elnöke szavazati joggal. A központi választmány intézkedései, határozatai felett csak az országos rendes elnöki konferencián lehetett bírálatot gyakorolni, és a vidéki csoportok különleges kívánalmait itt teheték megbeszélés és határozathozatal tárgyává.¹⁰ Az egyesület fenntartását a tagdíjakból, alapítványokból és azok kamataiból, valamint ajándékokból és egyéb bevételekből biztosították (mozi, nyomda, sajtó, jelvények, kiadványok stb.).

Ezen alapszabály, amelynek alkotója nem törekedett teljességre, maradéktalanul biztosította a központi akarat érvényesítését a szervezeten belül. Erős, fegyelmezett, mindenre elszánt, minden pillanatban mozgósítható szervezet működését legalizálta. Az első alapszabály ideiglenesnek tekintendő, mivel több, az egyesületet érintő kérdéscsoporttal nem foglalkozott, azokat a későbbi alapszabályokban pótolták.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete első országos propaganda-nagygyűlését 1919. január 19-én tartotta meg a Gólyavárban; a gyűlés botrányba fulladt. Az történt, hogy az ébredő gyűlés idejére öt-hatszáz felfegyverzett csepeli munkás felvonult a Gólyavár udvarába. A teremben az ÉME szónoka a kormányt és a zsidókat szidta, "le Pogánnyal, éljen Bartha, éljen a királyság" felkiáltásokkal tüntetett a hallgatóság – mire az udvaron felsorakozott népörség távozásra szólította fel őket. Az ébredők az Internacionálé hangjai mellett kénytelenek voltak levett kalappal kivonulni. A Gólyavárból való sértetlen kivonulásukat a rendőrség emberei biztosították. Nem maradt el most sem az utcán, kávéházakba a zsidónak vélt polgárok inzultálása, amely a későbbiekben szinte szokásossá vált.¹¹ A forradalmak elleni szervezkedés vádjával az ÉME több vezetőjét és tagját vonták bírói úton felelősségre.¹²

A Tanácsköztársaság bukását követően óriási erővel indult meg az ébredők szervezkedése az egész ország területén. A román megszálló csapatok kivonulása Budapestről és Horthy november 16-i budapesti bevonulása újabb lendületet adott az ébredő mozgalomnak. E szervező munka kiemelkedő eseménye volt az Ébredő

Magyaroknak a Vigadó összes termeiben 1919. november 30-án megtartott országos nagygyűlése, melyen határozatban szólították fel a világ összes keresztényeit a Galiciából Magyarországra bevándorolt zsidó lakosság kitelepítésének támogatására, a magyar kormányt pedig a konkrét intézkedés megtételére. Követelték, hogy a kormány vonja katonai ellenőrzés alá a nem magyar kézen lévő élelmiszerkereskedelmet, rendelje el a zsidó lakosság javainak leltározását és a fejadagon felüli élelmiszermennyiségnek az ÉME által a szegény keresztény lakosság közötti szétosztását. Horthy mindkét követeléssel egyetértett; kijelentette, azon fog munkálkodni, hogy érvényesüljenek a magyar érdekek.¹³ A vidéki szervezőmunka eredményesnek bizonyult, sok városban alakult meg az egyesület, így az elsők között Egerben is 1919. szeptember 7-én. A nagygyűlésen a szónokok az ezeréves Magyarország védelmében a keresztény irányzat érvényesítését követelték. Ez volt a jelszava a gyűlést követő tüntető felvonulásnak is. Bár a szónokok mindig a többség nevében beszéltek, általában komoly ellenzéki magatartás is tapasztalható. Egerben is letépdesték az ébredők plakátjait. Ennek ellenére szeptember 27-re újabb ébredő nagygyűlést hívtak össze.¹⁴

Az 1920. január 15–16-i nemzetgyűlési választásokat a Friedrich István által 1919 szeptemberében kiadott rendelet alapján szervezték, de az eszközökben nem válogattak. Az ébredők szétverték a szociáldemokrata, liberális és kisgazda választási gyűléseket, akadályozták az ellenzéki szavazó polgárok megjelenését a választáson. A nemzetvédelmi tisztek olyan utasítást kaptak, hogy csak Horthyhoz hű személyeket engedjenek megválasztani képviselőnek. Budapesten a választóhelyiségeket és középületeket a katonaság szállta meg. Ilyen körülmények között az ország lakosságának valós véleményét nem fejezhette ki a nemzetgyűlés összetétele. Huszár Károly miniszterelnök, az 1920. február 16-i nemzetgyűlésen elmondott bemutatkozó beszédében hangsúlyozta, hogy "a választások bizonyították, hogy az ország keresztény kurzust akar, és nekünk meg kell teremteni a magyar kereszténységnek az intézményes védelmét".¹⁵ A választások mellett az ébredők tevékenységének a középpontjában kiemelt feladatként szerepelt ez évben a kormányzóválasztás, a trianoni békeszerződés elleni tiltakozás megszervezése és a numerus clausus bevezetése.

Az 1920. március 1-jén lezajló kormányzóválasztást országos hálózatán keresztül az ÉME készítette elő radikális agitációval, fenyegetésekkel, fizikai erőszakkal. Mint ismeretes, a választás napján megszállták a parlamentet és előterét, így biztosítva a "szükséges rendet". Közben sorra alakultak a helyi csoportok, megélénkült az egyesületi élet. Ebben az évben alakult meg többek között a füzesbonyi, a békéscsabai csoport. Utóbbiról a Kőrös című helyi lap 1920. május 20-án a következőkben számol be: "nem politikai pártokon keresztül, hanem társadalmi úton kí-

vánjuk programunkat keresztülvinni, célunk az iskolákban a keresztény nemzeti eszme szellemében való tanítás, a nem odaváló pedagógusok eltávolítása, a sajtó és különféle közművelődési intézmények megtisztítása a destruktív elemektől. A magántulajdon, a kisgazdák, a földhitel és a mezőgazdasági szövetkezeti eszmék felkarolása, az ipari és kereskedelmi nagytőke megnyirbálása, a munkásoknak a házból való részese, a háború alatt szerzett vagyonok felülvizsgálata, a nemzet megújulását akadályozó egyének megsemmisítése.”¹⁶

A közvéleményt és a parlamenti ellenzékét is felkavarták az ébredők újabb botrányai, gyilkosságai és atrocitásai. Példaként említem a Somogyi–Bacsó gyilkosságot, valamint a Duna–Tisza közti kegyetlenkedéseket, (Kecskemét–Izsák–Orgovány). A zsarolás sem hiányzott az ébredők kelléktárából. Drózdai Győző képviselő a nemzetgyűlés 1920. június 8-i ülésén elmondotta, hogy Páhi községben az ÉME helyi elnöke felhívta a figyelmét az Izsákon és Orgoványban történetekre. Intette, ha nem akar hasonló sorsra jutni, akkor tapassa be a száját bizonyos összeggel az ottani karhatalom spiclijének, ajánlja fel a pénzt a Héjjas-különítmény egyes ott megforduló tisztjei számára. Ez ott szokásos dolog, a környékbeli birtokosok is pénzelik a karhatalmakat és a spiclit. Az elnök tízezer koronát kért, de ő csak négyezer koronát fizetett, mert ennyi volt nála.¹⁷

Héjjas Iván a Magyar Kurir 1920. június 9-i számában rágalomnak nyilvánította a Drozdai által elmondottakat, és megfenyegette: "a Duna–Tisza közé ébredő magyarsága Horthyért rajong, érte minden áldozatra kész. Könnyen megeshetik, hogy az ébredő magyarok felháborodásukat minden kerülgetés nélkül nyíltan és súlyosan fogják kifejezésre juttatni."¹⁸ Héjjas nyilatkozata óriási felháborodást váltott ki az ország közvéleményében. Huszár Károly, gróf Széchenyi Viktor, Soós Károly is elmarasztalja Héjjast, szidva az ébredőket, akik tönkreteszik az országot. Simonyi-Semadam Sándor miniszterelnök Horthyhoz fordul, erélyesen követelve a katonai szervek hatáskörének korlátozását. A Budapesti Közlönyben június 13-án megjelent a kormány rendelete: "az összes katonai alakulatok, védelmi szervek, különítmények, valamint ezek közegeinek és nyomozóinak működését polgári személyekkel szemben megszünteti, s elrendeli, hogy azok a katonai igazságügyi szervekbe olvasztassanak be. Katonai hatóságok bizonyos kivételtől eltekintve polgári személyekkel szemben nem nyomozhatnak, lefoglalást, személyi motozást, házkutatást nem foganatosíthatnak, s őket le nem tartóztathatják."¹⁹ Soós Károly honvédelmi miniszter katonaságot rendelt ki Pest megye déli részébe, az ott található katonai osztagokat, egyenruhás egyéneket igazoltatták, és a közrend zavarásának részeseit letartóztatták. Ebben Horváth ezredes vezetésével nyolc huszárszázad és két gyalogsági zászlóalj vett részt. Az akció célja az volt, hogy bebizonyítsák: katonai egyenruhába bújt egyének, visszaélve a nemzeti hadsereg nevével, raboltak, gyilkol-

tak.²⁰ Soós Károly 1920. június 22-én számolt be a nemzetgyűlésen a Duna–Tisza Közén végzett akcióról. "Atrocitások, bűncselekmények miatt 80 embert tartóztatnak le, ebből 26 fő katonaszökevény volt, 56 fő polgári egyén, aki katonai egyenruhát viselt. Az 54 személyből 1 verekedés, 4 lopás, 5 izgatás, 21 rablás-fosztogatás, 3 gyilkosság, 9 csavargás, 5 az állam hadserege ellen elkövetett vétség, 1 lánckereskedelem miatt került őrizetbe." Ott tehát visszaélés történt a nemzeti hadsereg egyenruhájával.²¹ Szilágyi Lajos képviselő haditörvényszéki eljárást kért Prónay, Héjjas, Ranzenberg Jenő százados, Kende Pál őrnagy, Radó József százados ellen.²² Az ÉME országos vezetői visszautasították a nemzetgyűlésen és a sajtóban az egyesületet ért támadásokat, hangoztatva, hogy az egyesület célját kulturális eszközökkel igyekszik elérni, távol tartja magát minden atrocitástól. Hegedűs György nemzetgyűlési beszédében azt hangsúlyozta, hogy az ébredők és a különítmények mérhetetlen szolgálatot tettek a hazánk. Macky Emil képviselő úgy vélekedett, ha az ébredők erősebb kézzel nyúlnak a dolgokba, nem szükséges mindjárt elítélni őket.²³

A közvélemény felháborodását tükröző nemzetgyűlési vita szólásra bírta Szmrecsányi Györgyöt, az ÉME országos elnökét is. Nemzetgyűlési felszólalásában a következőket mondta: "Ha az ÉME alapszabályszerű céljaival ellentétbe kerülne, vagy terrorisztikus lépésekre ragadtatná magát, ott és akkor, ahol és amikor nincs helye, akkor magunk fogjuk javasolni az egyesület feloszlását. Az ÉME égisze alatt egy pár pofon csattant el ugyan, de ehhez a vezetőségnek semmi köze nem volt. Az egyesület vezetősége állást foglalt ezek ellen. Programunk, felépíteni a keresztény magyar társadalmat. Ennek érdekében a gazdasági életbe be kell vinni a keresztény szellemet, biztosítani kell intézményesen is a magyar fiataloknak a kereskedelmi pályára történő irányítását. E cél szolgálatában a szervezkedés már megindult, ugyanis a budapesti kiskereskedőknek, piaci árusoknak, a Duna–Tisza közüi gazdáknak már ÉME szervezetük van. A közvetítő kereskedelmet pedig gazdasági szövetkezeteken keresztül, keresztény magyarok vezetésével kívánjuk lebonyolítani. Fontos célja az egyesületnek a keresztény magyar társadalom egy táborba való tömörítése és az európai országok hasonló egyesületeivel érintkezésbe lépve, egy keresztény nemzetközi szövetség létrehozása."²⁴

Kutkafalvi Miklós ébredő képviselő kérvényt nyújtott be a kormányhoz a numerus clausus azonnali bevezetése érdekében.²⁵

A numerus clausus törvényjavaslat előterjesztője Haller István vallás- és közoktatásügyi miniszter volt. 1920. szeptember 26-án emelték törvényerőre. Az 1920:XXV. tc.-kel korlátozták a zsidó származású fiatalok egyetemi felvételét. Mindez azt mutatta, hogy a fajvédelem a hivatalos politika részévé vált. E törvény az országgházban későbbiekben is állandó viták középpontjában állt, nyugaton pedig

rendkívüli rosszallást váltott ki. Károly Mihály válogatott írásaiban úgy méltatta, hogy "a magyar parlamentnek sikerült a gettó intézményét elhelyeznie törvénykönyvében."²⁶ Végrehajtására az ÉME felügyelt, napirenden voltak az antiszemita izgatások, verekedésbe fulladó botrányok. Szmrecsányi György az egyesület nevében 25 pontos emlékiratot adott át a Simonyi-Semadam kormányt július 19-én felváltó Teleki kormány miniszterelnökének. Ennek legfontosabb követelése a beözönlött zsidók eltávolítása volt. Az emlékirat 25 pontja az alábbiakat követelte:

1. A numerus clausus azonnali életbe léptetése az egyetemeken és kiterjesztése az összes felső és középiskolákra.
2. Közgazdasági egyetem felállítása.
3. Fővárosi, községi iskolák államosítása.
4. Összes iskolákban az igazolási eljárás újra való lefolytatása, s mindazoknak, akik a kommün alatt a haza ellen a legcsekélyebb mértékben hazaellenes magatartást tanúsítottak, azonnali elbocsájtása.
5. Szegénysorsú egyetemi hallgatók megélhetése társadalmi úton biztosítandó. Egyelőre bel- és külföldi egyetemen, később kollégiumok szervezésével. Ezzel az országos akcióval az egyesület bízattassék meg.
6. Állami iskolákban csak született magyar tanerők alkalmazhatók.
7. Az irodalom és sajtó termékeinek keresztény nemzeti szempontból való ellenőrzése.
8. Újságírói kamara létesítése.
9. Büntetőjogi felelősségre vonása az újságoknak, melyek az ország leromlásában bizonyíthatóan vétkesek. A kommunista újságok haladéktalan beszüntetése.
10. Az újságok szellemi irányítói zsidó fajú és szabadkőműves egyének nem lehetnek.
11. Valamennyi újságíró tartozik esküt tenni, hogy minden írásával a magyar nemzeti állameszmét szolgálja.
12. Cenzorok kizárólag keresztény magyar nemzeti szempontból feltétlenül megbízható egyének lehetnek.
13. A bomlasztó és nemzetellenes zsidó állami támogatásban nem részesülhet. Papírelosztás kizárólag keresztény szervezetek által eszközöndő.
14. Mindennemű állami jogok, jogosítványok, engedélyek (dohányárusítás, italmérés) legelsősorban hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvak részére biztosítandók.
15. Az összes addig kiadott jogok és jogosítványok legsürgősebben felülvizsgálandók, államtól nyert jogosítványokat zsidók ne kaphassanak.
16. Mindennemű gyárak, vállalatok, intézmények a legsürgősebben kötelesek felállítani a munkásjóléti intézményeket.

17. A munkásbiztosítás azonnali államosítása.
18. Tisztviselők és munkások tüzelővel való sürgős ellátása.
19. Vagonlakók részére lakás biztosítása, akik pedig idegeneket és oláh tiszteket tartottak, azok a vagonlakók elszállásolásáról kötelesek gondoskodni.
20. A galíciaiak azonnali kitoloncolása. Az 1914 óta nyert állampolgárságok felülvizsgálata. Jövőben településre és állampolgárságra jogot zsidók nem kaphatnak.
21. Az iparigazolványok felülvizsgálatát sürgősen meg kell kezdeni. Kereskedés űzésére engedélyt csak nemzeti szempontból megbízható egyének kaphatnak. A jövőben ilyen engedély zsidónak ki nem adható.
22. A háborús nyereségek azonnali megadóztatása progresszív alapon. Egy bizonyos mérték után pedig az egész vétessék el.
23. Keresztény községi takarékpénztárak felállítása. Zsidók a pénzügyi hatóságok éléről azonnal eltávolítandók.
24. A földreform sürgős letárgyalása. A zsidó vagyonok azonnali felosztása. A zsidók földvásárlási jogának megtiltása.
25. Katonai nyomozóhatóságoknak a régi hatáskörükbe történő visszaállítása.

Az ÉME 25 pontos emlékiratát a Hazánk c. újság 1920. szeptember 20-i számában tette közzé.²⁷ Az emlékirat 20-as pontjával kapcsolatban az országos vezetőség felhívta a helyi csoportok figyelmét, hogy a helyi választmány, illetve a szervezet tagjai segítségével a legrövidebb időn belül írják össze az 1914 óta a községbe beköltözött zsidó lakosokat, hogy a magyar királyi belügyminisztériumnál kitoloncoltatásuk vagy internáltatásuk iránt azonnal intézkedhessenek. Összeírást a zsidó lakosság tulajdonában lévő kocsmát, trafikot, kereskedést, mozit, és az erről szóló jelentést megküldték a Vidéki Főosztálynak. Az összeírást azzal indokolták, hogy a központnak és a helyi csoportnak állandó nyilvántartásra van szüksége a zsidóság státuszáról. A nyilvántartás alapján kifogásokat emeltek, és a zsidóktól megvont engedélyeket arra érdemes egyéneknek juttatták. Az egyesület országos vezetősége követelésük támogatására igyekezett megnyerni a vidéki közvéleményt is. Ennek érdekében igen körültekintően szervezték meg vidéki nagygyűléseiket, ahol a téma központi gondolata a 20. pont azonnali megvalósítása volt.²⁸ Ugyanakkor az ellenzéki pártok nyomására a kormány kénytelen volt elrendelni a vizsgálatot az ÉME-vel szemben. A vizsgálat célját, végrehajtását a belügyminiszter a 36.374/1920. sz. rendeletében jelölte meg. Fenti rendelet alapján a vizsgálat a következőkre terjed ki: az ÉME-nek van-e fiókszervezete az adott törvényhatóság területén, alakulása szabályszerűen be lett-e jelentve, működése szabályszerű-e. A vizsgálat megkezdésekor zár alá vették az egyesület

iratait és vagyonát, egyben utasították az államrendőrség illetékes kapitányait, hogy biztosítsák a szükséges karhatalmat az eljáró közeg számára.²⁹ Az egri csoport vezetőivel felvett jegyzőkönyvből megállapítható, hogy az egyesület az egri érseki jogakadémia helységében működött, 353 korona 90 fillér vagyona volt. A vizsgálati jelentésből megállapítható, hogy az egyesület szabályosan bejelentve nem volt, kompromittált személyeket nem vettek fel, szerencsejátékot az egyesület helyiségeiben nem űztek, jövedelmeiket adományokból és tagdíjakból nyerték, annak kezelése és felhasználása alapszabályszerűen történik. Eger város tanácsa szeptember 7-én kelt határozatával az egyesület lefoglalt ingóságait a zár alól feloldotta, és azokat a helyi csoport vezetőinek visszaszámaztatta.³⁰ A lefolytatott vizsgálat formális volt. Ügyeltek arra, hogy konfliktushelyzet ne teremdjön az egyesület vezetői és az eljáró tanácsi és rendőrségi közeg között. Az illetékesek a vizsgálat eredményét jelentették a belügyminiszternek, és minden maradt a régiben. Dr. Nagy János egri képviselő a vizsgálat alatt az Egri Népújság hasábjain keresztül megnyugtatta a párhíveit, hogy téves az a felfogás, hogy egyszersmindkorra feloszlatták az ÉME-t, erre nincs is ok. A vizsgálat, ami a szervezet ellen folyik, az ÉME országos vezetőségének kérésére történt, az ellentábor ne dicsekedjen, hogy ők eszközölték ki. Az ÉME egri csoportjának vezetősége a belügyminiszter rendeletére reagálva kijelentette, hogy: "az ÉME becsületes céljaitól egy hajszálnyit sem tér el, terror által magát cselekedetében befolyásolni nem engedi. A megindított hajszát és rágalmatokot visszautasítja. Héjjas Ivánt önzetlen, hazafias munkájában teljes bizalmáról biztosítja és töretlen hűségét fejezi ki Horthy iránt."³¹ Szmrecsányi György parlamenti felszólalásában foglalkozott az egyesület ellen tett intézkedésekkel, kiemelte, hogy több helyen feloszlatták az egyesületet, iratait, pénzét lefoglalták, és emiatt például Kaposváron nagy az elkeseredés. 1920 nyaratól az ébredők további radikalizálódása figyelhető meg, szaporodnak az általuk elkövetett atrocitások, nem kímélve az államhatalom közegeit sem. 1920. július 10-én botokkal és egyéb eszközökkel támadtak a Vígszínház és City Kávéház vendégeire, tömeges sérüléseket okozva.³² Az első Teleki-kormány hivatalba lépését követően volt a Club Kávéházi verekedés, melynek két halottja volt: Verebélyi Arthur, a Magyar Állami Takarékpénztár igazgatója és dr. Varsányi Géza ügyvéd. A két újabb gyilkossággal a külföldi sajtó is foglalkozott, a felháborodás a polgárság körében általános, ennek hatására a gyilkosokat elítélték ugyan, de nem gyilkosságért, hanem lázadásért, végülis amnesztiát kaptak. Ez év október 2-án Landau Adolf bornyagykereskedőt gyilkolták meg, kétmillióhétszázezer koronát követelve tőle.³³ Október 5-én újabb verekedést rendeztek a Klub Kávéházban. Az ÉME országos vezetőségén belül a Friedrich-féle csoport kísérletet tett ugyan arra, hogy a szervezetet átalakítsa, ezáltal megtisztítsa a közrendre veszélyessé vált szélsőséges elemektől,

de akciójuk nem vezetett eredményre. Az ÉME budapesti szervezetében Felébredt Magyarok néven akartak új szervezetet alakítani, de a november 7-re Budapestre a trianoni békeszerződés elleni tiltakozás jegyében összehívott nagygyűlés botrányba fulladt. A gyűlés résztvevő még aznap este rablással egybekötött verekedéseket rendeztek. Zsidónak vélt polgárokat támadtak meg, elvették pénztárcájukat, órájukat, aktatáskájukat, retiküljüket.³⁴ November 10-én a Britannia Szálló környékén újabb brutális támadás éri a békés polgárokat, ennek során az intézkedő rendőrt is lelőtték.³⁵ Az ébredők újabb botrányai annyira felkavarták a közvéleményt, hogy a nemzetgyűlésen a kormánypárti és ellenzéki képviselők követelték a kormánytól, hogy tegyen végre rendet. A kormány intézkedése nyomán a Britannia, a Berlin, a Deák Ferenc és a Savoy szállókban 4 katonai és 26 polgári személyt tartóztattak le. Az Ehmann-telepen fegyveres összeütközésre is sor került, melynek során négy személy életét veszítette. A kormányakció során őrizetbe vették három ÉME kerületi vezetőt – egy ügyvédet, egy mérnököt, egy vasúti ellenőrt –, hangsúlyozva, hogy felelőtlen elemekről van szó. Az ÉME budapesti központjának működését is felfüggesztették.³⁶

Ezen túlmenően a kormány újabb vizsgálatot rendelt el az ÉME ellen, "mert a legutóbbi tapasztalatok szerint a rendzavaró és közbiztonságot is veszélyeztető események előidézésében és a hatósági jogkört bitorló cselekmények elkövetésén az egyesület tagjai, sőt a vezetőség néhány tagja is tevékenyen részt vett. Az újbóli felfüggesztés indoka között szerepelt az ébredők által a miniszterelnökhöz eljuttatott memorandum, melyben közlik a miniszterelnökkel, hogy az ÉME vagonlakók osztálya egy külön lakáshivatalt állít fel, mely működését azonnal megkezdi, ha követelésüket a kormány nem teljesíti. Az elrendelt vizsgálatból az egyesületnek komolyabb problémája nem lett, az ébredőket nem tudja a kormány háttérbe szorítani, nem utolsó sorban ez is hozzájárult a Teleki-kormány lemondásához."³⁷

Az ÉME taglétszáma július közepére közel egymillióhatszáz ezer volt. Tagnak felvettek minden 18. életévét betöltött személyt, aki keresztény származását hivatalos okmányokkal bizonyította. A női tagokból álló kerületi szervezeteik jórészt erre az időre már megalakultak. Minden társadalmi rétegben voltak szervezeteik. 60 kerületi szervezet, illetve vidéki csoport működött. ³⁸ A Hazánk 1920. augusztus 29-i számában megjelent "A magyar Monroe elv kialakulása" c. cikkben olvasható, "ebben az egyesületben minden társadalmi osztály, réteg együtt van, kivétel nélkül mind a magyarság legértékesebb eleme, az aktív, cselekvő egyéniségek. Egymás mellé állítja őket két szenvedély, a magyar faji önérzet és a zsidósággal leszámolni akaró szolidaritás, egyszóval a magyar Monroe elv, mely kimondja, hogy Magyarország a magyaroké. Az ÉME kereteinek végső határát akkor fogja elérni, amikor

az összes magyarságot tagjai között látja, s nem kisebb kilátásokkal éli életét, mint hogy záros határidőn belül az egyesület a teljes Magyarországot fogja jelenteni.”³⁹

Az ÉME szervezeti életének lényeges eseménye volt az országos választmány által 1920. szeptember 7–8–9-re összehívott II. országos elnöki konferencia, melynek határozta szeptember 12-én az ország minden egyes ébredő szervezetben egyidejűen megtartott nagygyűlésen fogadták el véglegesen. Az elnöki konferencián részt vettek az országos központi választmány tagjai, az egyesület országos elnöke és alelnökei, a Központi Igazgatóság elnöke és az igazgatóság tagjai, vidéki csoportok képviselői, a székesfővárosi szervezetek képviselői, a székesfőváros postás, vasutas, villamos szakcsoportok képviselői.

Szmrecsányi György bevezető előadásában hangsúlyozta, hogy az ÉME nem politizál, nem áll politikai pártoknak, politikai céloknak, egyes politikusoknak szolgálatában. Az ÉME a nemzetnek élő lelkiismerete, követeli, hogy az ország keresztény jellege az állami, társadalmi, gazdasági élet minden területén érvényesüljön. Az egyesületben van képviselve az ország színe-java, vezetésére a középosztály hivatott. Dr. Moskó Mihály, Debreceny István, Zubek Bertalan, Wolf Károly, dr. Somogyi István hozzászólásait a zsidókérdés radikális rendezésének követelése és a zsidóság elleni uszítás jellemezte. Mádl Géza központi igazgatósági tag az I. országos elnöki konferencia óta (1920. február 9.) végzett szervezési munkáról tájékoztatta a résztvevőket. Beszámolójából megtudjuk, hogy 1920 elején Budapesten 40–50 ezer tagja volt az egyesületnek, és tíz kerületben működött szervezet, de a velük való érintkezés igen nehézkes volt. Budapesten az ÉME-nek kétféle tagja van: beszervezett tagok, akik esküt tettek az eszmére, és be nem szervezett tagok, akik önként tagjai az egyesületnek, de esküt még nem tettek, vagy még nem igazoltattak. A kerületben hetente felvilágosító gyűléseket szerveznek a tagok számára, és havonta egyszer propaganda gyűlést a kerület keresztényeinek. A kerületek élén a kerületi vezetőség áll elnökkel az élén, akinek két helyettese van, a címzetes és helyettes kerületi vezető, akik egyben az egyes választókerületek vezetői is. A kerületek kisebb egységekre, úgynevezett választói kerületre oszlanak, s a kerületi vezető irányításával egy külön csoportot képeznek. A rend és fegyelem fenntartására kerületenként fegyelmi bizottságok működnek. Kerületenként hírszerző alosztályok vannak felállítva, ezek a kerület általános hangulatát kísérik figyelemmel. A vidéki csoportokkal kapcsolatban ismertette, hogy meggyorsult a szervezőmunka, például Miskolcon és környékén. Vidéken 198 helyi csoport működik, és széles körben folyik tovább a vidéki szervező munka. Az ÉME-nek a fővároson kívül már sajtója van Győrben, Debrecenben, Mezőtúron, Szervason és Kiskőrösön. Budapesten vasutas, postás és villamos dolgozók szakcsoportja alakult meg, és ezen kívül hét harci szakcsoport is létrejött. A megszállott területeken 46 csoport működik. Az ÉME

ügyészsége igen sok panaszra talált jogorvoslást. A sportosztály edzett, egészséges embereket igyekezik nevelni. A konferencián Lukachovich Lajos nehezményezte, hogy a kormány nem engedélyezi a gyűléseket, és ezzel akadályozza a szervező munkát, míg dr. Marossy Arnold arról beszélt, hogy Székesfehérvárott az ébredők nem viselik a jelvényt, és Az Est c. lapot olvassák. A falu szervezésében is óriásiak a nehézségek, mivel a falusi ember visszahúzódik az egyesülettől. Minden városban 1–2 jól beszélő ember van, nincs elegendő propagandista, mindenüvé ez a két ember megy gyűlést tartani. A vármegye megszervezésére ezzel a két szónnal 3–4 évre lenne szükség. A szónnokképzés megszervezését javasolja az egyesületen belül. A konferencián az alábbi határozati javaslatot fogadta el:

- ipari jogosultsági engedély ezután zsidónak nem adható,
- nyomda-könyvkereskedés-antikvárium-engedélyhez kötöttek legyenek,
- nyomda-könyvkereskedés-antikvár-kocsma-trafik 1921. január 1-től zsidóságszámarányának megfelelően legyenek általuk folytathatók,
- az így megüresedett üzleteket rokkantak, hadiözvegyek, állásukat veszített tisztviselők kapják,
- utcai árusításra engedélyt csak keresztény rokkant katona kapjon,
- keresztény iparosok és kereskedők védelme és pénzügyi támogatása,
- közszállításokból a zsidó polgárok kirekesztése.

Az ÉME vasutas szakcsoportjának képviselője bejelentette, hogy zsidót nem tűnek vezető beosztásban.⁴⁰

Az ÉME, hogy a magyar nemzet társadalmát program szerinti akcióinál kelően felhasználhassa, s hogy a társadalom minden rétegének kívánsága eleve az egyesület tudomására jusson, társadalmi hadsereget állított fel, amelyik hivatva van megállapítani a magyar nép jogos kívánságait, és kellő formák mellett orvosolni a problémáit. A magyar társadalmat tehát csatasorba állítjuk, hadirend szerint véghezvük a hatalmas munkát. Minden fővárosi kerület katonai fegyelemmel végzi kötelességét, amelynek élén az eddigi 12 választmányi tag helyett 12 csapatkapitány áll a következő elnevezéssel és munkakörrel:

1. Toborzó kapitány: a századával tagokat gyűjt, ellenőrzi, hogy a tagok a propaganda gyűléseken pontosan megjelenjenek, beosztja a századokba a tagokat, és intézkedik, hogy a tagok megfelelő aktív munkát végezzenek.
2. Toborzó kapitány: századával az előkelőségek és a pénzarisztokrácia körében gyűjt tagokat, és állítja be őket a közös harci munkába.
3. Toborzó kapitány: századával a keresztény társadalom nyomorgó rétegeit látogatja, vizsgálja meg bajait és segíti őket, egyszóval népjóléti munkálkodást folytat. A 3. toborzó kapitány kötelessége,

hogy a társadalom minden rétege egymással testvéries megértés alapján álljon.

4. Karhatalmi kapitány: századával gondjára bízva az ébredő magyar társadalmi karhatalom vezetése.
5. Hírszerző kapitány: nyomozásokat folytat.
6. Palotamester kapitány: végzi századával az irodai és adminisztrációs munkálatokat.
7. Udvarmester kapitány: felállítja a közszükségleti ügyeket intéző csoportját.
8. Tábournokmester kapitány: felállítja a közszükségleti ügyeket intéző csoportját.
9. Törzsispán kapitány: századával munka- és kereseti alkalmakat keres a tagoknak.
10. Kincstáros kapitány: századával együtt az eddigi pénztárkezelésen kívül a kintlévő tagdíjak behajtásáról gondoskodik.
11. Ítélmester kapitány: századával együtt intézi a fegyelmi ügyeket és panaszírdát tart.
12. Ébredő Apródok kapitánya: biztosítja a 12–17 éves ifjak beilleszkedését a nemzet mentő munkába, és biztosítja testi, szellemi fejlődésüket, valamint a bajtársak gyermekeinek elhelyezését.

A Hazánk 1920. október 31-i számából arról értesülhetett a közvélemény, hogy a századok legnagyobb része már tökéletes szervezettségben együtt áll, kapitányaik és hadnagyaik nemes csatákat vívnak, és versenyeznek abban, hogy keresztény Magyarországot érdekében egymást önzetlen munkájukban túlszárnyalják.⁴¹

Jegyzetek

1. Nemes Dezső: Iratok az ellenforradalom történetéhez. Bp., 1953. 167.
2. Vázsonyi Vilmos beszédei és írásai. Bp., 1927. 258.
3. Cselényi Zsuzsanna: Szélsőjobboldali szervezetek az irredentizmus szolgálatában. 1975. Kézirat, ELTE tört. könyvtár.
4. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. I. K. 123.
5. Cselényi Zsuzsanna: i. m.. 14.
6. Cselényi Zsuzsanna: i. m.. 15.
7. Cselényi Zsuzsanna: i. m.. 17.
8. Horthy: Emlékirataim. 2. kiadás 120.

9. Szózat, 1918. december 16.
10. ÉME alapszabály 1919.
11. Szózat, 1919. január 20.
12. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. III. k. 436.
13. Egri Népszerűség, 1919. december 4.
14. Egri Népszerűség, 1919. szeptember 8.
15. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. I. k. 48.
16. Kőrös, 1920. május 21.
17. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. VI. k. 477.
18. Magyar Kurir, 1920. június 9.
19. Budapesti Közlöny, 1920. június 13.
20. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. III. k. 253.
21. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. III. k. 336.
22. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. III. k. 341.
23. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. III. k. 343.
24. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. IV. 439.
25. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. I. k. 104.
26. Károlyi Mihály válogatott írásai 1920–1946. I. Bp., 1964. 66.
27. Hazánk, 1920. szeptember 20.
28. Kőrös, 1920. szeptember 21.
29. 36.374/1920. BM. sz. rendelet.
30. 12.321/1920. IX. 8, Eger VT. határozata.
31. Egri Népszerűség, 1920. június 27.
32. Pesti Napló, 1920. július 13.
33. Pesti Napló, 1920. július 29.
34. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. VI. k. 106.
35. Új Nemzedék, 1920. november 9.
36. Új Nemzedék, 1920. november 11.
37. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. VI. k. 474.
38. Nemzetgyűlési Napló, 1920–22. VI. k. 476.
39. Hazánk, 1920. július 25.
40. Hazánk, 1920. augusztus 29.
41. Hazánk, 1920. szeptember 10.